

о. д-р Олег Чупа

Розповідають про св. Антонія Великого (+356), що якимось у його житті настав період великого душевного смутку, який супроводжувався нашестям чисельних думок. У розпачі святий звернувся до Бога: «Що мені робити в моїй журбі? Як спастись?». І ось по якомусь часі він побачив чоловіка подібного до себе, що сидів і працював, а потім вставав від роботи і молився. Відтак знову брався до праці, і знову ж вставав на молитву. Це був Ангел Господній, який врешті мовив до здивованого Антонія: «Так чини – й спасешся!» (Древній патерик, VII, 1).

Цей містичний досвід «батька монахів» ліг в основу християнської духовності, на перших порах рятуючи від помилок найбільш заповзятливих, які у своїй простоті вважали, що праця шкодить молитві. Втім вже зі сторінок Євангелія стає зрозуміло, що і Господь, і святі апостоли були людьми працьовитими і, перш ніж вийти на проповідь, володіли певним ремеслом. Відомо, що Ісуса називали «сином теслі», адже його опікун, праведний Йосиф, займався цим ремеслом. Апостоли Петро, Андрій, Яків та Іван були рибалками, Матей – податківцем, євангелист Лука – лікарем, апостол Павло виготовляв намети. Крім того Христос на прикладі життя працьовитих людей (рільників, пастухів, виноградарів, будівничих) розкриває тайни Божого Царства.

Через численні образи Ісус пояснює, що до духовного життям здатна та людина, яка під час щоденної праці навчилася послідовно від початку до кінця втілювати свої наміри, навчилася долати спокусу знеохоти, бажання покинути справу на півдорозі. Для прикладу, Господь каже: «Ніхто, що поклав руку на плуг і озирається назад, не здатний до Царства Божого» (Лк. 9, 62). Коли рільник чув ці слова, він погідливо кивав головою, адже знав: для того, щоб добре зорати поле, потрібно максимально зосередитись на праці та не відволікатись в цей момент на жодні інші речі.

Праця навчає людину, що кожна складна справа, окрім легкого початку і солодкого кінця, має гірку середину, сповнену монотонних дрібниць, різних невдач, часом таких моментів, коли треба переосмислювати свій початковий задум і, можливо, міняти задум чи навіть частково відмовлятися від запланованого. Тож Ісус не випадково порівнює духовне життя із будівництвом дому, що в давнину було наймасштабнішою і найбільш затратною справою життя пересічної людини. Господь згадує навіть і про більші справи, кажучи мовою сучасного бізнесу – мегапроекти. Христос порівнює намір розпочати духовне життя з будівництвом башти (пор. Лк. 14, 28-29). Хто заздалегідь не поррахує витрат, яких вимагатиме цей мегапроект, той осоромиться. Недобудована башта стане символом недалекоглядності свого власника. Тож той, хто товаришує з працьовитістю, хто не мислить себе без праці, володіє добрим початковим капіталом для духовного життя – заповзятістю і витривалістю. Ці якості в духовному житті вкрай важливі. Людина, яка їх посідає, дочекається перших плодів у молитві чи інших чеснотах і не зіб'ється із запланованого шляху.

У VI ст. батько італійського монашества св. Венедикт Нурсійський лаконічно сформулював повчання, дане ангелом св. Антонію Великому: «Молись і працюй!» Суть цієї поради не тільки в самих словах, але й у їх послідовності. Іншими словами: «Спершу помолись, а потім йди до праці! Спершу помолись, а потім йди до сну! Спершу відвідай недільну Літургію, а потім розпочинай новий тиждень свого життя!». У такій послідовності все, що ми робитимемо, пройматиметься глибиною заповіді, яку Бог дав Адамові та Єві в Едемі: «Наповняйте землю та підпорядкуйте її собі» (Бут. 1, 28). Тоді радість від праці, від нових витворів наших розуму й рук зближатиме нас до розуміння радості Творця, який, сотворивши світ, побачив, що «воно добре» (Бут. 1, 10). У протилежному випадку, коли праця витіснить з життя людини молитву чи будь-які інші турботи про небесне, це свідчитиме або про невгамовне прагнення до збагачення, або про сприйняття праці за найвищу мету життя.

Чимало християн здавна задумувалось над тим, наскільки можливо виконати пораду апостола Павла: «Моліться без перерви» (Сол. 5, 17). Першою серйозною перешкодою на цьому шляху є пора, коли людина працює. Як правило, кожен щодня значно більше приділяє часу різним справам, ніж молитві. Зрештою, цього вимагають життєві обов'язки, які покладає на нас Господь. Чи є у цій ситуації якийсь прийнятний розв'язок, який би шкодив праці й долучив до неї молитву? Апостол Павло у посланні до Римлян дає ствердну відповідь на це питання кажучи: «Все, що б ви тільки говорили й робили, – все чиніть в ім'я Господа Ісуса» (Кол. 3, 17). У XIX ст. Теофан Затворник пояснив докладніше, як цю пораду св. Павла міг би реалізовувати кожен християнин. Робити все «в ім'я Господнє» означає кожен справу освячувати молитвою. З молитвою починати, прохаючи в Бога благословення. Молитвою супроводжувати, шукаючи в Бога допомоги на кожному етапі справи. Молитвою завершувати, дякуючи Господу, що дав нам силу й досвід, завдяки яким ми це діло здійснили. Безперечно, виконувати цю пораду варто вдумливо, без якогось автоматизму чи магізму, прагнучи зробити наші щоденні справи місцем

зустрічі з Небесним Отцем. Такий молитовний підхід до праці перетворить навіть рутинні й часом неприємні справи в щось, що ми робимо «з Христом» і «Христа ради». З молитвою праця виконується охочіше, краще і, як це не дивно, швидше.

У праці християнина сховане ще одне таїнство – милостиня. Зароблене у поті чола, людина цінує, вважає своїм кровним, можливо, навіть шкодує це для себе самої. Проте Христові учні працюють не тільки для того, що нагодувати, вдягнути, захистити себе й свою родину, щоб отримати насолоду від творчості, але й дати дар милостині тому, хто потребує. У сумі нашого щомісячного заробітку Бог просить зарезервувати щось для іншого кажучи: «Дай тому, хто в тебе просить» (Мт. 5, 42). Ісус не встановлює меж для нашого милосердя, не називає жодних чисел, щоб ми у цій справі керувались не фарисейським розрахунком, а любов'ю і співстражданням. Так мимоволі праця стає чимось більшим, ніж джерелом нашого прожитку чи самореалізації. Вона стає джерелом спасіння, бо зроджена нею милостиня покриває безліч наших гріхів, навчає щедрості – риси самого Бога, відкриває нам світ іншої людини, біднішої, беззахиснішої, хворобливішої за нас. Така праця робить людину щасливою.

о. Олег ЧУПА, Молись і працюй. Так чини – й спасешся // СЛОВО №3 (83),
вересень-листопад 2020